

A román politikai berendezkedés és a katolikus autonómia Erdélyben 1921-1932

Zárójelentés

Szakmai beszámoló

Azonosító: **PD76004**

A kutatás időtartama: 2009. szeptember 1.-2014. augusztus 31.

A kutatási témában elvégzett munka és az eredmények rövid ismertetése:

A részletes éves bontásban benyújtott kutatási program értelmében a pályázati időszakra vonatkozó kutatásokat csak részlegesen tudtam elvégezni és nagyobb részt, de nem teljesen, megtörtént a publikálható formába való kimunkálás. Az alábbiakban ezt kívánom alátámasztani.

Jelen kutatás azt kívánta vizsgálni, hogy a legnagyobb tradícióval rendelkező és a gyakorlatban is működő erdélyi magyar katolikus autonómia-szervezet az új viszonyok és politikai határok közé kerülve hogyan reagált, milyen célokért küzdött. A kutatás célja volt, hogy az adott korszak, egyház- és kisebbségpolitikai kontextusában vizsgálja a címben jelzett kérdéskört. Az autonómia-probléma kiemelésére azért volt szükség, mert ez az a találkozási pont, melyben az erdélyi katolikusságnak a politikai átalakulás folyamatához való bonyolult kapcsolatrendszere számunkra a leginkább megragadható volt.

1. Bevezetés

Az Erdélyi Katolikus Státus korai történet

2. Az Erdélyi Katolikus Státus helykeresése az 1920-as években

- a. A román konkordátum javaslat és az erdélyi világi katolikusok 1921-ben
- b. Az erdélyi katolikus elit helyzetértékelése az autonómia szempontjából az évtized közepén
- c. A kialakult helyzet értelmezése a korszak Magyarországon

3. Viták az Erdélyi Katolikus Státus kapcsán a román politikai életben az 1930-as években

- a. A román kormány és a Státus
- b. Vita az Erdélyi Római Katolikus státus kapcsán a román Szenátusban

4. Az erdélyi katolikusság autonómia törekvéseinek mérlege

A fentiek figyelembe vételével igyekeztünk áttekinteni a korabeli román országgyűléseknek a magyar kisebbséget és azon belül az Erdélyi Római Katolikus Autonómia szervezetet érintő egyház – és kisebbségpolitikai vitáit és a korszakunkat tárgyaló erdélyi egyháztörténeti irodalom vonatkozó részét. A korabeli sajtóból főként a Magyar Kisebbség, Erdélyi Tudósító és a Magyar Szemle című lapok kapcsolódó írásait vizsgáltuk. Ezzel egyidejűleg szükséges lett volna a kutatás teljességre törekvő levéltári megalapozása is. A tervezett szakmai program részleges teljesítésülése azon alapszik, hogy a jelzett főként gazdasági okokból, a kutatás Erdélyben (főként Kolozsvárott és Gyulafehérváron) lefolytatandó részét csak részben tudtam elvégezni. Itt kell még megemlíteni még, hogy a téma gazdasági vonatkozású anyagait, amelyek az Erdélyi Római Katolikus Státus anyagi alapjait érintik, a jelzett kutatóhelyen nem bocsátották a rendelkezésemre, azzal a szóbeli indoklással, hogy jelenleg is folynak vagyoni jogi viták a katolikus egyház és a román állam között.

A fent jelzett részleges teljesítést alábbiakban kívánom megindokolni és alátámasztani:

Mindenekelőtt meg kell említenem ennek kapcsán Dr. Tráser Ferenc, a Szegedi Tudományegyetem akkori gazdasági és műszaki főigazgatója által 2010. július 1. keltezett (II.569-202-136/2010 számú) levelében foglaltakat, amelynek értelmében a Kormány 1132/2010. (VI. 18.) számú határozata alapján zárolást rendelt el minden beszerzésre és költségre, amely 2010. december 31-ig állt fenn. Ugyancsak korlátozták a kutatás lehetőségeit a Dr. Majó Zoltán, a Szegedi Tudományegyetem jelenlegi gazdasági és műszaki főigazgatója által 2011. május 16. keltezett (II. 164/4-201-24/2011.számú) levelében írottak szerint. Ennek értelmében a Kormány 1025/2011. (II. 11.) számú határozata alapján zárolást rendelt el a 2010 végén pozitív maradvánnyal rendelkező minden témaszám 50%-ára. A 2010-ben jelzett zárolás miatt, illetve azért, mert jelen kutatási projekt esetében a kutatási és a naptári év nem esik egybe, ez utóbbi 2011-es zárolás jelentős kutatási összegeket érintett. A jelzett zárolásokat csak részben oldották fel. Számítástechnikai jellegű beruházást csak a pályázati futamidő utolsó 6 hónapjában engedélyeztek, ami - a szükséges eljárások lefolytatása után- csak a kutatás lezárulta előtt nem sokkal valósult meg. Ez szintúgy nehezítette a feladatok elvégzését. Emellett a fizetési határidőt az egyetem 30-ról 60 napra módosította, ami tovább hátráltatta az ütemezett munkavégzést. A kutatáshoz szükséges kiutazásokat bonyolította, hogy 2012-től nem vehettem igénybe a külföldi utak során napidíjat, mert nem álltam munkaviszonyban a fogadó

intézménnyel. Ehhez járult még, hogy az esetleges előleg felvételére vonatkozó belső előírások is tovább szigorodtak, gyakorlatilag nem téve lehetővé az előleghez való tényleges hozzájutást.

Mindezeket figyelembe véve a kutatás szempontjából hasznosnak és részben eredményesnek tartom az Országos Kutatási Alap támogatásával eltelt időszakot, amely alatt a téma feldolgozásának egy része tanulmányként is megjelent. Hasonlóan fontos, hogy az ösztöndíj ideje alatt több, köztük külföldi, szakmai konferencián is részt vehettem. Az ösztöndíj segítségével sikerült korábbi kutatómunkámat kiterjeszteni, és e téma kutatásában kitűzött céljaimat részben megvalósítani. A pályázat benyújtásakor a fő cél az volt, hogy - folytatva a PhD. értekezésem fő témáját, illetve megelőző, az OTKA által is támogatott, kutatásaimat - előkészítsek egy kötetet. A munka előreláthatólag a Magyar Egyháztörténeti Munkaközösség Kiadói Alapítvány kiadásában lát majd napvilágot 2015-16-ban. E mellett a kutatás témájával kapcsolatban a pályázati periódusban 14 tanulmányt publikáltam, illetve van közlés alatt, közöttük hatot külföldön és 9 konferencia előadást tartottam, ebből egyet a határon túl.

A fentiekre vonatkozó már megjelent, illetve kiadás alatt lévő **publikációk** a következők:

Az erdélyi katolikusság „kiáltó szava” a pápához (1921) in: Székelyföld Csíkszereda, 2009. szeptember 89 –99.p.,

Az erdélyi világi katolikusok helyzetértékelése az impériumváltás után in: Közép-Európai Közlemények 2009/2-3. szám. 135-140.o.,

A jogi személyiség kérdése az erdélyi Római Katolikus Státust illetően az 1932-es Emlékirat tükrében in: Közép-Európai Közlemények 2010/4. 58-66.o.,

Két ferences a katolikus autonómiáról 1919. március és 1920. in: Újragondolt negyedszázad (Tanulmányok a Horthy-korszakról) szerk. Miklós Péter (Belvedere Szeged) 2010. 181-197.o.,

Egy határ kiigazítási elképzelés Trianon után in: Közép-Európai Közlemények 2011/3-4. 57-67.o.,

Sarnyai Csaba Máté-Pap Tibor: Personal-based correctional mechanisms in East-Central Europe for easing horizontal social inequalities in: Concepts and Consequences of Multilingualism in Europe South East European University of Tetovo, Macedonia 2011. 170-184.p.

The views of Lajos Kossuth, József Eötvös and Ferenc Deák on catholic autonomy in: Hungary Through the Centuries East European Monographs /Ed. Richard Mulcahy-János Angi – Tibor Glant/ Columbia University Press, New York 2012. p.121-144.

Aspects of autonomy and religion in the (post)modern environment in: EUROPOLIS 6:(2), 2012

The Debate of the Romanian Concordat from the Perspective of Hungarian Catholics in the Twenties of the 20th Century in: CENTRAL EUROPEAN PAPERS 1:(1) pp. 17-26. (2013)

Két korszak, két nézet az Erdélyi Katolikus Státussal szemben (Csorba Ferenc és Onisifor Ghibu) in: ACTA HISTORICA (SZEGED) 136: pp. 61-73.,

Changes in the economic situation of the Transylvanian Catholic community after the Trianon treaty, with special regard to the estates managed by the “Erdélyi Katolikus Státus” in: CENTRAL EUROPEAN PAPERS Vol.2. No.1. (közlésre elfogadva) 2014

"A konkordátumok a kisebbségi jogok előharcosai nem lehetnek" Egyetemes egyházi és/vagy kisebbségi érdek in: Egyháztörténeti Vázlatok (közlésre elfogadva) 2014

Vagyon vesztés és önfenntartás Az erdélyi katolikusok anyagi viszonyai a román uralom első 10 évében in: Egyháztörténeti Szemle (közlésre elfogadva) 2015

Az erdélyi magyar felekezeti oktatási intézmények helyzetének fő vonásai az 1920-as években in: Közép-Európai Közlemények (közlésre elfogadva) 2015

Konferencia előadások a témában:

1. Az erdélyi világi katolikusok helyzetértékelése az impériumváltás után előadás Az Osztrák-Magyar Monarchia keletkezése, összeomlása és ezek következményei (Szeged, 2009. november 26.)

2. Katolikus felekezeti viszonyok a Bánságban az impériumváltás után előadás A Bánság, mint történeti régió sorsa a török kiűzésétől napjainkig (MTA Regionális Tudományi Bizottság Régiótörténeti Kutatások Albizottsága, Szeged, 2009. december 7.)

3. Az erdélyi katolikus státus jogi személyisége Nagy-Romániában II. Több nemzetiségű államok keletkezése és felbomlása Közép – Európában, (Szeged, 2010. március 5.)

4. Két korszak, két nézet az Erdélyi Katolikus Státussal szemben (Csorba Ferenc és Onisifor Ghibu) III. TÖBB NEMZETISÉGŰ ÁLLAMOK KELETKEZÉSE ÉS FELBOMLÁSA KÖZÉP-EURÓPÁBAN (SZTE-BTK Új- és Legújabb kori Magyar Történelem Tanszék, Szeged, 2011. március 3-4.

5. Integration, Anti-Discrimination, Assimilation? (előadás) Globalisation, Europeanization

and Other Transnational Phenomena: Descriptions, Analyses and Generalizations Budapest, 2011. május 6-7.

6. A katolikus tanintézmények helyzete az impériumváltás után Erdélyben Állam és egyházak Magyarországon a 18-20. században Szegedi Akadémiai Bizottság Modernkori Egyháztörténeti Munkabizottság (Szeged, 2011. december 7.)

7. Gondolatok az erdélyi katolikus státusról (1920-1931) IV. TÖBB NEMZETISÉGŰ ÁLLAMOK KELETKEZÉSE ÉS FELBOMLÁSA KÖZÉP-EURÓPÁBAN konferencia Szegedi Tudományegyetem Szeged, 2012. március 2.

8. Aspects of autonomy and religion in the modern environment “RELIGION AND POLITICS IN THE GLOBALIZATION ERA” Babes-Bolyai University Kolozsvár Rumania June22-24,

9. Az erdélyi magyar közoktatási intézmények helyzetének fő vonásai az 1920-as években V. TÖBB NEMZETISÉGŰ ÁLLAMOK KELETKEZÉSE ÉS FELBOMLÁSA KÖZÉP-EURÓPÁBAN konferencia Szegedi Tudományegyetem Szeged, 2013. március 1.